

LÆRERVEILEDNING TIL LESESKOGEN

Innhold

Velkommen til lesekogen	s. 3
Kompetansemål i norsk etter 2. trinn	s. 4
Om oppstarten av prosjektet i klasserommet	s. 5
Høytlesingstips	s. 6
Generelt opplegg til bildebøker	s. 7
<i>Aktiviteter knyttet til lesing av bildebøker</i>	
Tegneserie del 1: Lag tegneseriefigurer	s. 8
Tegneserie del 2: Fortelle en historie gjennom bilder	s.
Lag klassens Leseskog	s. 10
Sy din egen Ursus, Lupus, Lynx eller Gulo	s. 10
Generelt opplegg til fortsettelsesbøker	s. 11
<i>Aktiviteter knyttet til lesing av fortsettelsesbøker</i>	
Tegne et bilde fra boka	s. 13
Lag barnas egen versjon av boka	s. 13
Vurdering: Hvilke bøker liker vi?	s. 14
Innledende opplegg om bøker og smak	s. 14
Litterær vurdering: Hvilken bok likte du best?	s. 15
«Streken»: Lek som konkretiserer elevenes meninger	s. 16
Litterære leker: Aktiviteter i og utenfor klasserommet	s. 17
Forslag til undervisningsopplegg til enkeltbøker	s. 18
Opplegg til <i>Jacob og hunden</i> av Liv Frohde	s. 18
Opplegg til <i>Vaffelhjarte</i> av Maria Parr	s. 20
Opplegg til <i>Kakerlakken med den grønne frakken</i> av Martine Grande	s. 22
Opplegg til <i>Ballen</i> av Mari Kanstad Johnsen	s. 23
Opplegg til <i>Samira og skjelettene</i> av Camilla Kuhn	s. 24

Velkommen til leseskogen!

Et år i Leseskogen starter ved skolestart i august og avsluttes på markeringen av verdens bokdag den 23. april. I løpet av perioden håper vi du og elevene har mange gode leseopplevelser og litterære samtaler i klasserommet. Vi håper også dere finner tips til gode høytlesingsbøker på leseskogen.no og at dere bidrar til å utvide basen ved å gi tilbakemelding på hvilke bøker som fungerer i klassen og ikke, og ved å legge til nye bøker. Alle klasser som legger inn fem anmeldelser eller mer er med i trekningen av bokpakker. Når dere har anmeldt den første boka får dere et ark med 20 klistremerker til elevene.

Legg inn klassens bokanbefalinger

Når du som lærer logger deg inn på leseskogen.no får du tilgang til klassens side der du kan søke opp boka dere har lest og legge inn klassens bokanmeldelser. Her får du også en oversikt over bøkene klassen har lest gjennom skoleåret.

På leseskogen.no kan barna klikke på de ulike dyrene og «besøke» dem hjemme. Her kan de også ta en titt i bokhylla til dyrene for å se hvilke bøker de anbefaler. Når klassen legger inn en bokanbefaling må de først bli enige om hvilket dyr som skal anbefale boka. Når dere krysser av for et av dyrene havner boka i det respektive dyrets hylle.

Hjemme hos Ursus, Lupus, Gulo eller Lynx, kan klassen også lese dyrenes presentasjon av seg selv. Hvis klassen har lyst til å vite mer om dyra, finner du lenker til lesestoff og filmsnutter på lærersiden.

Følg med på «Skogsnytt»

Hver måned fram til jul vil det dukke opp et nytt dyr i Leseskogen. Her kan klassene være med på å stemme fram hvilket dyr som skal flytte inn i leseskogen neste gang. Følg med på nyhetene som publiseres på oppslagstavlen «Skogsnytt» på leseskogen.no, så får du mer informasjon om hvordan klassen går fram for å stemme.

Klikker du på Skogsnytt med jevne mellomrom, holder du deg også oppdatert på konkurranser klassen kan delta i og andre nyheter fra Leseskogen.

I januar og februar vil det hver uke publiseres et nytt kapittel i en fortelling om dyra, på leseskogen.no. Føljetongen skrives fra uke til uke av forfatterstudentene ved Norsk barnebokinstitutt. Underveis kan klassene komme med tilbakemeldinger til Foreningen !les med sine forslag til hva som skal skje videre i fortellingen. Også dette vil det publiseres nærmere informasjon om i «Skogsnytt».

Anbefale bøker til medelever og foreldre

I april er leseperioden over og vi får vite hvilke bøker som er de mest populære høytlesingsbøkene i Leseskogen. Disse bøkene vil bli anbefalt neste års 1. og 2. klassinger. Vi

oppfordrer klassene til å presentere sine favorittbøker for klassetrinnet under på skolen eller for førskolebarna i en barnehage i nærheten. Elever som presenterer klassens favorittbøker, kan også være et passende innslag på foreldremøtet i forbindelse med at lærer eller skolebibliotekar snakker om viktigheten av høytlesing.

Oppleggene i lærerveiledningen

Målet med Leseskogen er at barna skal ha positive og hyggelige leseopplevelser de første skoleårene. I denne lærerveiledningen vil du finne tips til hvordan du kan jobbe med litteratur i 1. og 2. klasserommet. Du vil både finne generelle undervisningsopplegg og opplegg spesielt utarbeidet for noen av enkeltbøkene som anbefales i Leseskogen. Flere bøker vil få egen opplegg utover høsten. Den didaktiske rammen rundt oppleggene er prosessorientert lesing, en god og fleksibel metode for å vekke lyst og engasjement for litteratur. Vi har delt opp alle oppgavene i fasene - før, under og etter lesingen. Målet er at teksten åpnes for elevene, og at de får bidra aktivt med utgangspunkt i egne opplevelser og erfaringer. Samtalen rundt det leste er sentral i alle oppleggene.

Gi elevene en god leseopplevelse

I læreplanen, under «Grunnleggende ferdigheter i norskfaget» står det blant annet at «*Å kunne lese i norsk er å skape mening fra tekster fra nåtid og fortid i et bredt utvalg sjangre. Det innebærer å engasjere seg i tekster og få innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft.*» Det legges også stor vekt på at gode leseferdigheter forutsetter at elevene leser ofte og mye. Barn som blir lest høyt for har mye større sjanse for å bli lystlesere, og lese mye, enn barn som ikke opplever høytlesing.

Gjennom å lese høyt for elevene dine, gjennomføre litterære samtaler og noen av aktivitetene som er foreslått i denne lærerveiledningen, legger du grunnlaget for at elevene dine skal bli glade i å lese og tilegne seg gode leseferdigheter. Også i læreplanen under kompetansemål i norsk for 2. trinn, legges det stor vekt på elevenes evne til å lytte, forstå og samtale rundt det leste. Hele 13 av 23 kompetansemål kan relateres direkte til høytlesing og aktiviteter tilknyttet høytlesing.

Skal barn bli glade i å lese, må de få positive leseopplevelser. Legg derfor til rette for at lesestunden skal være preget av god stemning.

Vi håper du får nytte av noen av tipsene du finner på leseskogen.no og i denne lærerveiledningen. Lykke til i det viktige arbeidet du gjør med å spre leseglede og interesse for litteratur i klasserommet!

Hilsen oss i Foreningen !les

Oppleggene bygger opp under følgende kompetansemål i norsk etter 2. trinn:

Muntlig kommunikasjon

- lytte, ta ordet etter tur og gi respons til andre i samtaler*
- lytte til tekster på bokmål og nynorsk og samtale om dem*
- lytte etter, forstå, gjengi og kombinere informasjon*
- fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer*
- sette ord på egne følelser og meninger*
- uttrykke egne tekstopplevelser gjennom ord, tegning, sang og andre estetiske uttrykk*

Skriftlig kommunikasjon

- bruke egne kunnskaper og erfaringer for å forstå og kommentere innholdet i leste tekster*
- skrive enkle beskrivende og fortellende tekster*
- arbeide kreativt med tegning og skrivning i forbindelse med lesing*

Språk og kultur

- samtale om hvordan ord og bilde virker sammen i bildebøker og andre bildemedier*
- samtale om innhold og form i eldre og nyere sanger, regler og dikt*
- samtale om personer og handling i eventyr og fortellinger*
- finne skjønnlitteratur og sakprosa på biblioteket til egen lesing*

Oppstart av prosjektet

Start med å introdusere dyra og leseskogen for elevene. Har du smartboard eller projektor i klasserommet, vis fram leseskogen.no og ta klassen med på besøk hjemme hos Ursus, Lynx, Gulo eller Lupus. På disse sidene finner du tekster der dyra presenterer seg selv. Det går også an å skrive ut dyra (se lærersiden) og henge dem opp i klasserommet.

Start med å lese og samtale

Tanken er at elevene etter en stund skal si noe om hvilke bøker de liker og hvilke bøker de ikke liker. Vi anbefaler likevel at dere starter med å lese noen bøker i klassen, og samtale med dem om innholdet i bøkene og temaene de tar opp før klassen begynner å vurdere. På denne måten får alle et felles grunnlag.

Hvilke bøker liker vi?

Når dere har lest noen bøker, og har hatt noen samtaler rundt det leste, kan det være fint å fortelle klassen at de har fått et viktig oppdrag av Foreningen !les. -Dere skal si hvilke bøker dere liker. Understrek for elevene at når det gjelder barnebøker er det de som er ekspertene, og vi vil gjerne høre deres mening. Fortell gjerne også at de er med på å anbefale bøker til neste års 1. / 2. klassinger.

Streken

Etter at dere har lest og samtalt om en bok, og klassen skal komme fram til en mening om boka, er «streken» en egnet aktivitet. Denne aktiviteten konkretiserer elevenes mening om boka. Se side 17 i denne lærerveiledningen.

Skrive bokanmeldelse

Når elevene har inntatt standpunkt til om de vil anbefale boka eller ikke, kan læreren og klassen sammen skrive en bokanmeldelse. Dette kan gjennomføres ved at elevene kommer med forslag, og læreren skriver på tavla. Fortell kort hva boka handler om, og skriv ned hva elevene liker/ikke liker ved boka.

Etter at dere har skrevet noen anmeldelser sammen kan elevene skrive sine egne bokanmeldelser på egenhånd eller med hjelp fra lærere eller foreldre. Her kan det være morsomt å bruke bokmeldingsdyra, se vedlegg til denne veiledningen eller last dem ned her: <http://leseskogen.no/klasseaktiviteter/anmelderdyr/>

Bokmeldingene kan henges opp og dekorere klasserommet eller settes inn i elevens egen leseperm.

Høytlesingstips

Les med innlevelse og formidle bokas stemme

Vi leser høyt for å gi barna en god leseopplevelse. Det forutsetter at vi selv opplever det vi leser. For å lese med innlevelse er det nødvendig variere både tempo, pauser, stemmestyrke og toneleie. Da kan det være lurt å ha lest igjennom teksten på forhånd og gjort seg opp en mening om innhold og form.

Når vi leser høyt, gjelder det å lytte til – og formidle bokas stemme. Hvordan er stemningen? Er det skummelt? Er det komisk? Bygger spenningen seg opp? Hva slags typer er personene? Hvordan høres replikkene ut? Det gjelder å kaste seg ut i det å vise et oppriktig engasjement for å formidle stemmen i boka.

Vær åpen for innspill og ha øyekontakt med publikum

Leser du for en klasse eller en gruppe barn er øyekontakt med publikum viktig. Øyekontakt er viktig både for å fange publikums oppmerksomhet og for å kunne tilpasse lesingen etter barnas reaksjon. Høytlesing er et samspill mellom den som leser høyt og den som blir lest for.

Som høytleser bør man være oppmerksom overfor respons fra barna. Vær åpen for innspill og spørsmål. Det er også viktig å være var for manglende respons. Kanskje må du forklare noen ord eller bytte ut nye med mer kjente ord underveis i lesingen for at barnet skal forstå og henge med i handlingen. Her kan man også komme langt med å bruke stemme, pauser og tempo for å underbygge stemningen og handlingen. Å stoppe opp når noe har skjedd i boka, og kommentere – eller still spørsmål til teksten som: «Oi! Hva var det som skjedde her?» eller «Hjelp! Hva skal han gjøre nå?» kan også virke som en støtte for elevene. Få gjerne til en dialog med klassen mens du leser.

Øv deg

Husk at øvelse gjør mester også når det gjelder høytlesning. Øv deg på å lese høyt. Eksperimenter med å gi ulike stemmer til karakterene. Prøv ut effekten av variasjon i tempo, toneleie og plassering av kortere eller lengre pauser. Husk også at seks-sjuåringer er et takknemlig publikum å øve seg på. Det skal ikke mye til før de er med på «leken», og det skal desto mer til før de synes det du gjør er dumt. Ha det gøy sammen med barna.

Velg en god bok

Velg en bok du har lyst til å formidle for elevene dine! Noen bøker tåler tidens tann bedre enn andre. Andre favoritter fra egen barndom kan være falmet. Se tips på leseskogen.no for både klassikere og nyere bøker. Test ut bøkene på elevene. Du merker fort om boka fungerer i klassen eller ikke.

Husk: Høytlesing skal være morsomt både for barn og voksne!

Generelt opplegg til bildebøker:

Å lese litteratur er å danne bilder. Bildebøker gir en viktig innføring i hvordan vi skal danne oss bilder i hodet når vi leser.

Viktigst er likevel bildebokas verdi som egen sjanger og som kunstuttrykk. I Norge gis det ut mange bildebøker av høy kvalitet, som egner seg like godt for de som ikke har lest så mye enda som for erfarne barnelesere og for voksne.

Å tolke bilder er en egenskap som må øves opp, og en elev som ikke har lært å lese ennå kan godt være flinkere til å tolke bilder enn en som har lært seg avkodningens kunst.

Før lesingen:

Ha en samtale med elevene om bildet på forsiden av boka, med utgangspunkt i spørsmål som for eksempel: -Hvem ser vi på bildet? -Hva foregår på bildet?
-Er det noen som ser hva boka heter? -Hva tror dere boka handler om?
Forklar på forhånd begreper du vurderer som en utfordring for elevene.

Underveis i lesingen:

La barna kommentere det som skjer på bildene. Vær åpen for spørsmål. Stopp gjerne opp underveis og spør: Hva tror dere kommer til å skje nå?
Se høytlesingstips s. 6 i denne veiledningen eller her:
<http://leseskogen.no/laerersider/hoytlesingstips/>

Etter lesingen:

Ha en samtale om barnas umiddelbare leseopplevelse. -Hva skjedde her? La barna gjenfortelle historien slik at alle har en felles oppfatning om bokas innhold. Følg opp barnas tilbakemeldinger med åpne spørsmål.

Legg deretter opp til en samtale med elevene med utgangspunkt i innholdet i boka. Ta for eksempel utgangspunkt i spørsmål som:

- Hva synes dere om hovedpersonen? Liker dere ham/henne? -Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva synes dere om de andre personene?
- Hvorfor gjør hovedpersonen som han/hun gjør?
- Hva ville du gjort hvis du var i en liknende situasjon?

Aktiviteter knyttet til lesing av bildebøker

Tegneserie del 1:

Tegne eller modellere: «Skap to tegneseriefigurer»

Snakk med elevene om tegneserier. Hvilke tegneserier kjenner de? Hvilke tegneseriefigurer kjenner de? Er de dyr eller mennesker? Hvordan ser de ut? Hvilke egenskaper har de? Kan de for eksempel snakke/kjøre bil/fly/trylle? Er de modige/tøffe/feige/redde/snille/slemme/sterke/svake/gjerrige /smarte/heldige/uheldige?

-Kunne noen av karakterene i boka vi har lest blitt tegneseriefigurer? -Hvem? -Hvordan ser karakteren ut som tegneseriefigur? -Hvilke egenskaper har han eller hun?

Be elevene skape to tegneseriefigurer i hodet. De kan ta utgangspunkt i en av karakterene i boka dere leser eller de kan finne opp en helt ny figur.

Konkretiser gjerne oppgaven ved å la noen elever fortelle om sine ideer for gruppa: Hvordan skal figurene deres se ut? Er de dyr eller mennesker? Hvilke egenskaper har de? Hva heter figurene?

La deretter elevene tegne figurene sine på et ark. Det kan være lurt å minne dem på at det er fint hvis noen av karakterenes egenskaper kommer fram på tegningen.

Elever som kan skrive kan også synes det er morsomt å skrive litt om figurene sine. Et alternativ til tegning kan være at elevene former figurene sine i plastelina.

Uansett om elevene tegner eller lager skulpturer, er det stas å se sin tegneseriefigur utstilt på veggen eller et annet sted i klasserommet. Lag en utstilling og inviter skolebibliotekaren/ andre lærere, elever eller foreldre til å se tegneseriefigurene. Alternativt kan elevene selv vise fram sin figur og presentere den for de andre elevene i klassen.

Tegneserie del 2:

Fortelle en historie gjennom bilder: Lag en tegneserie

For å friske opp elevenes hukommelse kan det være lurt å ha en innledende samtale med elevene om tegneseriefigurene de har laget, og fortelle at nå skal vi lage tegneserier med figuren. Deretter kan man for eksempel snakke med elevene om at en tegneserie er en fortelling som er fortalt gjennom bilder. Noen elever vil kanskje påpeke at det går an å uttrykke hva karakterene sier gjennom snakkebobler, og at det i noen tegneserier finnes ruter med tekst.

Her kan det være en god ide å vise fram en tegneserie, gjerne en fortelling som er fortalt på en side, for eksempel denne:

<http://www.nynorsksenteret.no/teikneseriar/bjartmannMars.html>

Snakk med elevene om at hvis det skal bli en fortelling så må det skje noe med noen, og det må foregå på et sted. Her går det an å hente inn eksempel fra den siste boka dere leste i klassen. Hvem var hovedkarakteren(e) i boka? Hva skjedde med dem? Hvor skjedde det?

Snakk deretter med elevene om hva som skal skje med tegneseriefigurene i tegneseriene deres. En måte å konkretisere samtalen på er å spørre om det skal skje noe som er skummelt, trist, morsomt, overraskende eller liknende. Be elevene tenke over om det skal være andre karakterer med i fortellingen, og hvor fortellingen skal foregå.

Elevene kan hente inspirasjon fra noe som har skjedd i en bok dere har lest eller de kan finne på en fortelling selv.

Det kan også være lurt å vise fram et ark med tomme tegneserieruter og gjøre elevene oppmerksomme på at fortellingen deres skal fortelles gjennom et begrenset antall bilder. Bruk gjerne ideene til en elev som eksempel, og spør hva som skal skje i første rute, hva som skal skje i andre rute, i hvilken rute skal karakteren din skli på et bananskall, i hvilken rute skal vi se at han har fått en kul i panna osv.

Del ut ark med tomme tegneserieruter. Du finner mal her:

<http://leseskogen.no/klasseaktiviteter/tegnseriemal/>

Eventuelt kan du demonstrere på tavla hvordan man ved hjelp av blyant og linjal, deler et ark inn i seks like store ruter. Minn elevene på at det er lurt å planlegge hva som skal skje i hver rute på forhånd. Elever som har lært å skrive kan lage dialoger i snakkebobler eller tankebobler, eller gi tids- og stedsanvisninger gjennom tekst.

Når tegneseriene er ferdige: Lag utstilling i klasserommet eller i skolebiblioteket, eller la elevene vise, presentere og «fortelle» tegneseriene sine for resten av klassen.

Lag klassens leseskog

Dere trenger: En rull med papir, tegneark, vannfarger, fargeblyanter, sakser, limstifter.

Mål opp og klipp til en lengde papir slik at den passer på en av veggene i klasserommet.

La noen elever male bakgrunnen før den henges opp.

Snakk med klassen om hva som vokser/lever i skogen. Hvilke dyr skal bo i klassens leseskog? Kanskje noen vil lage Ursus, Lynx, Lupus eller Gulo? Kanskje noen vil lage andre dyr? Hvilke trær finnes der? Det kan være lurt å bli enige på forhånd om hvem som skal lage hva, og omtrent hva slags størrelse dyr og trær bør ha.

Elevene tegner, fargelegger og klipper ut figurene sine, før de får hjelp til å lime dem inn i klassens leseskog.

Avslutt med å la elevene fortelle historien om sitt dyr eller om sitt tre for klassen. I klassens leseskog kan det også komme flere dyr til etter hvert.

Sy din egen Ursus, Lupus, Lynx eller Gulo

Dere trenger: Filt, vatt, tykk sytråd (brodergarn), tykk synål, knappenåler, blyant, saks

Her vil noen elever trenge mye hjelp. Vurder om denne aktiviteten bør gjøres i mindre grupper eller med en ekstra voksen til stede. Be elevene bestemme seg på forhånd for hvilket av dyrene de vil lage.

Klipp til filten på forhånd, og del ut filtstykker til hver elev: To stykker til kropp, to ulike farger til snute og to ulike farger til øyne. For mange elever vil det også være hensiktsmessig at du tegner opp omrisset til de ulike delene på filtstykkene forhånd. Mal finner du her:

<http://leseskogen.no/klasseaktiviteter/filt dyr/>

Lag gjerne et dyr på forhånd som elevene får se, eller la dem se på de ulike dyrefigurene fra leseskogen.

Elevene klipper ut de forskjellige delene og fester med knappenåler. Minn dem på at de må huske å feste ørene før de syr. Minn dem også på å la det stå igjen en liten åpning hvor de kan fylle dyret med vatt før de syr igjen.

Elevene avslutter med å lime på armer, øyne og snute.

Generelt opplegg til fortsettelsesbøker

Høytlesing med litterær samtale

Før lesingen:

Før dere starter på en ny bok kan det være fint å starte med en samtale om elevenes forventninger til boka.

Se på bokomslag og les tittelen og snakk om forventninger til boka. Samtalen kan konkretiseres med utgangspunkt i spørsmål som: Hva tror dere boka handler om? Hvor og når tror dere den foregår? Hvilke personer er med? Hvilken stemning tror dere vil være mest tydelig: spennende, skummel, ekkel, trist eller morsom?

Om starten på en bok er utfordrende, fortell hvem de viktigste personene i boka er og når og hvor handlingen foregår. Aktualiser bokas tema for elevene. Hvis det er en bok som handler om vennskap, går det an å ha en innledende samtale med elevene om vennskap, handler den om hekser, går det an å høre hva barna vet om hekser, og lære dem litt om hekser før dere starter lesingen.

Forklar ord og begreper du vurderer som nye eller vanskelige for elevgruppa.

I fortsettelsesbøker – som leses over flere økter – kan det være hensiktsmessig å starte hver leseøkt med å snakke om og gjenfortelle hva boka har handlet om så langt: Hva var det som skjedde i går? Hvordan tror dere det går videre? På denne måten gjenforteller elevene teksten. Interessen blir vekket på ny og barna får hentet fram forforståelsen og entusiasmen fra sist.

Underveis i lesingen:

Som lærer har du gjennom høytlesing en unik mulighet til å kommunisere med elevgruppa underveis i lesingen, du kan stoppe opp underveis for å snakke om hva som har skjedd, hva elevene tror vil skje videre eller for å hjelpe med ord eller avsnitt som er vanskelige å forstå. Men husk: alt med måte. Noen elever synes det er kjedelig å stadig bli avbrutt når læreren skal forklare. Her er det lurt å se an elevene.

Les med innlevelse, og forsøk å formidle bokas stemning. Eksperimenter med tempo, stemme og toneleie. Forsøk å oppnå øyekontakt med elevene, og vær åpen for spørsmål og innspill. Som lærer har du den fordel at du kjenner elevene godt, og kan tilpasse lesingen etter gruppas behov. Se høytlesingstips s. 6 i denne veiledningen eller her:

<http://leseskogen.no/laerersider/hoytlesingstips/>

Skal elevene få en god leseopplevelse, må elevene sitte godt mens de lytter. For noen elever vil det fungere godt å sitte stille og bare lytte, mens andre elever lytter bedre og vil få en bedre opplevelse av å tegne mens du leser. Elever i en gruppe har ulike behov, og grupper fungerer ulikt. Bøker er også forskjellige. Derfor kan det være lurt å variere

høytlesingssituasjonen fra gang til gang. Likevel kan det være hensiktsmessig å holde på noen faste rutiner fra gang til gang, som for eksempel å lese først og så vise illustrasjonene.

Etter lesingen:

Det er fint å ha en samtale med elevene etter hver leseøkt, for å sikre at elevene har en felles forståelse av handlingen i teksten. La elevene få komme med sin umiddelbare respons på teksten og still åpne spørsmål med utgangspunkt i de spørsmålene elevene kommer med.

Hvis elevene er stille og samtalen trenger litt drahjelp, ta utgangspunkt i spørsmål som:

-Var det noe spesielt dere la merke til, noe som fikk dere til å tenke?

-Var det en situasjon eller et «bilde» i boka du kunne se ekstra godt for deg? Hvilket?

- Var det noe som fikk dere til å føle dere glade/triste/redde/nysgjerrige/skuffet/overrasket?

Be elevene begrunne svarene sine med oppfølgingsspørsmål som: Hva får deg til å mene det?

Det går også an å samtale om karakterene i boka og deres handlinger og valg. Hvorfor gjør de som de gjør? Hva ville du gjort i en liknende situasjon?

Aktiviteter knyttet til lesing av fortsettelsesbøker

Tegneoppgave: «Tegn et bilde fra boka»

Be elevene se for seg en situasjon eller et «bilde» i boka, som gjorde spesielt inntrykk på dem.

Spør elevene hvordan bildet deres ser ut, og hva som foregår på bildet. Still gjerne spørsmål som man ikke finner svar på i boka.

Tegne bildet

Etterpå kan de være fint å la elevene vise fram bildet sitt og fortelle om det, og svare på spørsmål fra medelevene. Her kan det være lurt å understreke på forhånd at kunstnere tolker situasjoner og uttrykker seg på ulike måter. Her finnes det ikke noe som er rett eller galt.

Barnas egen versjon av boka

Hvis elevene tegner etter flere av leseøktene, går det an å samle tegningene til hver av elevene i en «bok». Stift eller bind den sammen med bånd. Dermed har elevene laget sin egen versjon av boka dere har lest.

Forslag til innledende samtale om bøker og smak

Samtalen kan gjerne gjennomføres i forbindelse med at elevene skal begynne å vurdere hvilke bøker de vil anbefale til neste års 1. /2. klasse.

«Hvilke bøker liker dere?» Be elevene tenke over hvilke bøker de liker, og hvorfor de liker akkurat disse bøkene. La det komme tydelig fram at du som lærer er oppriktig interessert. Få elevene til å prøve å begrunne valgene sine.

Noter elevenes boktips på tavla. Er det bøker som blir nevnt mange ganger, er det noen som bare få har oppdaget?

Snakk deretter om hva elevene synes kjennetegner gode bøker de har lest: -Har de kanskje en favoritt? Be dem velge ut den boka de de liker aller best og forklare hvorfor det er nettopp denne boka som ga dem den beste leseopplevelsen. Hva er det som gjør at de likte boka? Hva handler boka om? Er boka spennende? Morsom? Trist? Overraskende?

-Er det på grunn av personer man blir glad i, beundrer fordi de er annerledes, morsomme eller modige? Har de en god slutt? Eller er det noe annet som gjør at de liker bøkene?

På bakgrunn av samtalen forsøker klassen å bli enige om 4-5 punkter som kjennetegner en god bok for første/ andreklassinger. Lærer noterer punktene på tavla. Skriv ned punktene og ta dem fram igjen senere når klassen skal vurdere om de vil anbefale en bok.

Opplegg om litterær vurdering: Hvilken bok likte du best?

Før lesingen:

Ta fram kriteriene for en god bok som klassen ble enige om.

Les dem opp for elevene. Snakk kort om boka dere leste sist. Synes elevene at den oppfyller kriteriene for en god bok?

Gå deretter over til dagens bok.

Ha en samtale med elevene hvor dere ser på bokomslag og tittel, og snakker om elevenes forventninger til boka. Hvilken stemning tror elevene vil være mest tydelig – spennende, skummel, ekkel, morsom? Tror dere boka oppfyller noen av klassens kriterier for en god bok?

Underveis i lesingen:

Se høytlesningstips s. 6 eller her: <http://leseskogen.no/laerersider/hoytlesingstips/>

Se generelt opplegg til høytlesingsbøker s. 10 i denne veiledningen.

Etter lesingen:

1. Ha en samtale med elevene om den umiddelbare oppfattelsen av teksten. -Hva skjedde her? -Hva handler denne boka om?

2. Samtale i smågrupper

Be deretter elevene sitte i små grupper eller sammen med sidemannen. Elevene forteller hverandre hvilken av de to bøkene likte de best. Denne boka eller en av de andre bøkene klassen har lest. Be dem også fortelle hverandre hvorfor bok A er bedre enn bok B. De kan gjerne ta utgangspunkt i kriteriene klassen ble enige om.

3. Oppsummering og «avstemming» i full klasse

Ha en samtale i full klasse hvor elevene presenterer argumentene sine for hvilken av de to bøkene som er best. -Hvem av bøkene oppfyller best kriteriene klassen har kommet fram til for en god bok? – Hvem av de to bøkene bør andre 1. og 2. klasser lese? Hvorfor/Hvorfor ikke? -Skal klassen anbefale boka på leseskogen.no? Etter diskusjon går det an å ha en avstemning ved hjelp av håndsopprekning.

En annen morsom måte for klassen å gi uttrykk for meningen sin på er ved hjelp av aktiviteten «Streken». (Se neste side).

«Streken»

Marker en strek i klasserommet med teip eller bøker. 'Streken' er en enig/uenig-akse. Læreren fremsetter påstander, klassen diskuterer og elevene plasserer seg til høyre eller venstre for streken avhengig av om de er enige eller uenige. Forsikre deg om at elevene har forstått opplegget før klassen setter i gang. Begynn for eksempel med å si: «Jeg har badet i sommer» og be elevene plassere seg etter om de er enige eller uenige. De fleste vil være enige. Fremsett deretter en påstand som er egnet til å få frem ulike synspunkter som: «Jeg gleder meg til vinteren». Her er nok meningene mer delte, og elevene vil fordele seg på hver sin side av streken og forstå hvordan avstemmingen fungerer.

Sett deretter i gang med en klassediskusjon der bøkene diskuteres opp mot hverandre på bakgrunn av utsagn fra læreren. For eksempel: «Jeg synes *Heksene* var mer spennende enn *Brødrene Løvehjerte*.» Elevene plasserer seg i henhold til om de er enige eller uenige i utsagnet. Eventuelt kan enig/uenig graderes slik at de som er veldig uenige plasserer seg nærmest vindusrekka, de som er veldig enige plasserer seg helt inn til veggen. Deretter kommer læreren med en ny påstand som elevene må ta stilling til.

Hvis mange av elevene plasserer seg på samme side kan læreren trekke inn elevene i diskusjonen på følgende måte: læreren ser at det er færre på den ene av sidene av streken og gir derfor ordet til en eller flere av de elevene som er på den siden der det er færrest elever og ber dem forklare hvorfor de er enige/uenige. Læreren kan da velge ut de som erfaringsmessig er gode til å tale for seg, legge til sine egne, gode argumenter eller liknende.

Når debatten er ferdig, blir elevene bedt om å foreta en endelig plassering ut ifra hva de mener om boka. Læreren spør nå: «Vi vil anbefale boka *Heksene* til neste års 1. og 2. klasse? Enig/Uenig?» «Vi vil anbefale *Brødrene Løvehjerte* til neste års 1. og 2. klasse? Enig/uenig?»

Litterære leker

Under fanen «aktiviteter» på leseskogen.no finner du aktivitetsark om elevene kan arbeide med på skolen eller hjemme: <http://leseskogen.no/aktiviter/>

Trykker du på knappen «klasseaktiviteter» på lærersiden finner du mer lærerstyrte aktiviteter som dem du kan lese om under. <http://leseskogen.no/klasseaktiviteter/>

Kims lek

Lek Kims lek med gjenstander fra boka som klassen leser. Finn gjenstander fra boken dere leser høyt i klassen, og legg de utover et bord. La elevene få se på gjenstandene i omtrent ett minutt, før du skjuler dem med en duk. Det er om å gjøre å huske flest.

Bokløype

Ulike gjenstander eller bilder plasseres på ulike poster på en løype. Elevene skal gjette hvilken bok gjenstanden eller bildet er hentet fra.

Ha med en ting fra en bok

Elevene skal ta med en ting hjemmefra som representerer en bok. Det kan være boka klassen leser eller en bok eleven har lest hjemme. Eleven forteller om tingen og om boka og hvorfor akkurat denne tingen representerer boka.

Litterært karneval

Elevene kler seg ut som karakterer fra en bok. Dette kan gjøres enkelt. Ofte er det ikke mer enn et par rekvisitter som skal til for å «bli en karakter».

Gjett hvem jeg er

En elev tenker på en karakter fra en bok som klassen har lest sammen. Eleven skal forsøke å beskrive personen ved hjelp av en og en setning uten å røpe navnet. Det kan for eksempel være setninger som: –Jeg er en gutt. –Jeg har brunt hår. –Jeg bruker briller. –Jeg kan trylle. Klassen gjetter hvilken karakter det kan være.

Mimelek

En elev trekker en lapp hvor læreren har skrevet navnet på karakterer fra bøker som klassen kjenner. Eventuelt: læreren hvisker navnet på karakteren i øret på eleven. Eleven skal prøve å få klassen til å forstå hvilke karakter han/hun er gjennom å mime. Den som gjetter riktig er nestemann til å trekke en ny lapp og mime en karakter.

Refleksløype

Les innledningen til *Rivertongåten* av Jørn Lier Horst. (Her gjennomfører karakterene en refleksløype.) Engasjer ivrige foreldre og lag og gjennomfør en refleksløype sammen med elevene en mørk ettermiddag/kveld. Avslutt løypa med høytlesing rundt bålet.

La barna fortelle teksten

Skjul teksten i en bildebok og la elevene foreslå tekst. Skriv ny tekst til boka sammen med elevene.

Forslag til undervisningsopplegg til enkeltbøker

***Jacob og hunden* av Liv Frohde**

Fortsettelsesbok

Før lesingen:

Ha en samtale med elevene om hunder. Du kan for eksempel starte med å spørre hva elevene vet om hunder. -Er det noen her i klassen som har en hund? -Noen som ønsker seg hund? -Hvilke behov har en hund? -Kan den klare seg på egenhånd?

Vis fram forsiden på boka, og les tittelen høyt. Hva tror elevene en denne boka handler om? Still for eksempel spørsmål som: -Hvem er gutten på bildet? -Er det er hans hund? -Hva er det som foregår på bildet? -Hvorfor er hunden våt?

I fortsettelsesbøker, som *Jacob og hunden* kan det være hensiktsmessig å starte hver leseøkt med å snakke om og gjenfortelle hva boka har handlet om så langt: Hva var det som skjedde i går? Hvordan tror dere det går videre? Interessen blir vekket på ny og barna får hentet fram forforståelsen og entusiasmen fra sist.

Underveis i lesingen:

Les med innlevelse, og forsøk å formidle bokas stemning. Eksperimenter med tempo, stemme og toneleie.

Se høytlesingstips på side 6 eller her: <http://leseskogen.no/laerersider/hoytlesingstips/>

Etter lesingen:

Det kan være fint å ha en samtale med elevene etter hver leseøkt, for å sikre at elevene har en felles forståelse av handlingen i teksten. La elevene få komme med sin umiddelbare respons på teksten. Still åpne spørsmål med utgangspunkt i tilbakemeldingen fra elevene.

Samtal videre om karakterene i boka og deres handlinger og valg. Hvorfor gjør de som de gjør? Hva ville du gjort i en liknende situasjon? Etter prologen går det for eksempel an å spørre hva elevene ville gjort hvis de var hunden.

Etter en leseøkt kan det også være fint å spørre om det var en situasjon eller et bilde de så for seg da du leste som gjorde spesielt inntrykk. Hva husker de best? -Kunne de for eksempel se for seg da hunden hoppet for å prøve å få tak i smulene på brettet? -Eller så de for seg hunden som slikket hånden til matmor? Be elevene beskrive «bildet» de ser for seg.

Tegneoppgave:

Be elevene se for seg en situasjon eller et «bilde» i boka, som gjorde spesielt inntrykk på dem.

Det kan for eksempel være at de ser for seg situasjonen der hunden hoppet opp for å prøve å få tak i brødsulene på fuglebrettet. Spør elevene hvordan bildet deres ser ut. Still gjerne spørsmål som man ikke finner svar på i boka. For eksempel: Hvilken farge er det på fuglebrettet? Hva slags uttrykk har hunden i ansiktet? Hvordan ser omgivelsene ut?

Be elevene tegne bildet.

Etterpå kan de være fint å la elevene vise fram bildet sitt, fortelle om det, og svare på spørsmål fra medelevene. Her kan det være lurt å understreke på forhånd at kunstnere tolker situasjoner og uttrykker seg på ulike måter. Her finnes det ikke noe som er rett eller galt.

Barnas versjon av *Jacob og hunden*:

Hvis elevene tegner etter flere av leseøktene, går det an å samle tegningene til hver av elevene i en «bok». Dermed har de laget sin egen versjon av *Jacob og hunden*.

Vaffelhjarte av Maria Parr

Fortsettelesebok

Samtale/diskusjon

Før lesingen:

I forkant av lesingen av *Vaffelhjarte* kan det være fint å ha en samtale med elevene om vennskap med utgangspunkt i spørsmål som for eksempel: -Hva er en bestevenn? –Hva skal til for at du kan kalle noen en bestevenn? –Må bestevennen være enig i at dere er bestevenner? Hvorfor/hvorfor ikke?

Forbered deretter elevene på lesingen gjennom å fortelle litt om hva boka handler om. *Vaffelhjarte* handler om en Trille og Lena som er naboer og bor i ei lita bygd som heter Knert-Matilde. Trille vil veldig gjerne at Lena skal være bestevennen hans, men han er ikke helt sikker på om hun vil det, og han tør ikke å spørre.

Har elevene sett TV-serien som er basert på boka?

I fortsettelsesbøker, som *Vaffelhjarte* er det hensiktsmessig å starte hver leseøkt med å snakke om og la elevene kort gjenfortelle hva boka har handlet om så langt. Ta utgangspunkt i spørsmål som -Hva var det som skjedde sist vi leste? Hvordan tror dere det går videre? På denne måten får elevene frisket opp hukommelsen, og de får øvelse i å sette egne ord på fortellingen. Et slikt felles sammendrag er også til stor hjelp for for forståelsen til de av elevene som trenger litt ekstra støtte.

Underveis i lesingen:

Les med innlevelse, og forsøk å formidle bokas stemning. Eksperimenter med tempo, stemme og toneleie.

Se høytlesingstips på side 6 og her: <http://leseskogen.no/laerersider/hoytlesingstips/>

Varier gjerne høytlesingssituasjonen fra gang til gang. Se an elevene. For noen elever passer det best å sitte i en ring og lytte, andre lytter bedre når de får lov til å gjøre noe mens du leser, for eksempel tegne.

Etter lesingen:

Snakk også med elevene om deres umiddelbare leseopplevelse etter hver leseøkt. –Hva var det som skjedde her? Kanskje har elevene noen spørsmål? Hva tror de vil skje videre?

Etter at dere har lest hele boka:

Ha en samtale med elevene om hva *Vaffelhjarte* handlet om.

Ha deretter en samtale i klassen med utgangspunkt i spørsmål som:

-Må en bestevenn være enig i at dere er bestevenner? Hvorfor? / Hvorfor ikke?

-Må man ha en bestevenn? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Er det greit å gjemme en bestevenn som har rømt hjemmefra? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva ville du gjort hvis bestevennen din skulle flytte?

Se TV-serien

I 2012 laget NRK tv-serie av *Vaffelhjarte*. Serien finnes på DVD. Kanskje har noen av elevene allerede sett den? Uansett kan det være morsomt å se serien etter at dere har lest boka i klassen. I sammenheng med at dere ser serien går det an å samtale i klassen om forskjeller og likheter mellom bok og film.

***Kakerlakken med den grønne frakken* av Martine Grande**

Bildebok

Tverrfaglig: Naturfag/norsk

Samtale

Før lesingen:

Vis fram forsiden på boka. Hvem er figurene på bildet? Hva slags dyr er de? Hva foregår på bildet? Les tittelen høyt. Vet elevene hva en kakerlakk er? Liker de kakerlakker?

Hvorfor/hvorfor ikke? Lær elevene litt om kakerlakker.

Her kan du lese mer om kakerlakker: <https://snl.no/kakerlakker>

Hva tror de boka handler om ut fra bilde og tittel? Still spørsmål som for eksempel: -Hvorfor er kakerlakken hos legen? -Er kakerlakken syk? -Hva kan ha skjedd?

-Når går man til legen? -Hjelper det å gå til legen hvis man er trist? -Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvis det er ord og begreper som du vurderer som utfordrende for elevene dine, er det fint å forklare noen av dem på forhånd. I denne boka kan det dreie seg om ord som *kakerlakk*, *høstredsel*, *tomhet*, *nordlys*, *nattsvermer*.

Underveis i lesingen:

Denne boka fungerer godt som høytlesing i en liten gruppe elever. Bildene forteller en stor del av historien og det er viktig at barna får se bildene.

La barna kommentere det som skjer på bildene. Vær åpen for spørsmål.

Etter lesingen:

Ha en samtale om barnas umiddelbare leseopplevelse. La elevene komme med sin respons. Snakk deretter med barna om innholdet i boka. Hvem handlet boka om og hva skjedde?

Gjenfortell historien sammen. På denne måten øver barna seg på å fortelle, samtidig som du sikrer at gruppa har en felles oppfatning av hva boka handler om.

Legg opp til en diskusjon/samtale med elevene med utgangspunkt i innholdet i boka. Ta utgangspunkt i spørsmål som:

-Hva synes du om kakerlakken? Liker du henne? Hvorfor/hvorfor ikke?

-Hvorfor er kakerlakken så trist?

-Er kakerlakken syk? Hvorfor/hvorfor ikke?

-Gruer du deg til vinteren? Hvorfor/hvorfor ikke?

Ballen av Mari Kanstad Johnsen

Bildebok

Samtale og tegning

Før lesingen:

Ha en samtale med elevene om bildet på forsiden av boka, med utgangspunkt i spørsmål som for eksempel: -Hvem er de tre på bildet? -Hva slags dyr er de? -Hvor gamle tror dere at de er? -Hvorfor? -Hva foregår på bildet?

-Er det noen som ser hva boka heter? -Hva tror dere boka handler om?

Forklar på forhånd begreper du vurderer som en utfordring for elevene. I denne boka kan det dreie seg om ord som: *ballfabrikk, pumpe, pumpemaskin, maskinrom, basketballspillere*.

Underveis i lesingen:

Denne boka fungerer godt som høytlesing i en liten gruppe elever. Bildene forteller en stor del av historien og det er viktig at barna får se bildene.

La barna kommentere det som skjer på bildene. Vær åpen for spørsmål.

Etter lesingen:

Ha en samtale om barnas umiddelbare leseopplevelse. -Hva skjedde her?

Følg opp barnas tilbakemeldinger med åpne spørsmål.

Legg deretter opp til en samtale med elevene med utgangspunkt i innholdet i boka. Still spørsmål som:

-Hva tror dere skjer videre i fortellingen?

-Hva ville du gjort hvis du hørte lyder fra ballen din? Hadde du forsøkt å åpne den, eller hadde du lekt videre? Hvorfor?

-Se på illustrasjonen i boka der Elling, Koko og Kim forsøker å gjette hva som er i ballen. Hva tror de det kan være inne i ballen?

-Hva tror dere kunne gjemt seg inne i en ball? Et dyr? Mange dyr? Et menneske? Noe annet?

Aktivitet:

Tegne

Be elevene tegne det som gjemmer seg inne deres ball.

Etterpå viser elevene fram tegningene sine og forteller om det som gjemmer seg inne i ballen.

***Samira og skjelettene* av Camilla Kuhn**

Samtale

Før lesingen:

Vent med å vise boka til elevene, og fortell dem heller at nå skal vi lese en bok som heter Samira og skjelettene. -Vet elevene hva et skjelett er? -Hva tror de en bok med en slik tittel handler om? Hvilken stemning tror de vil være mest dominerende i *Samira og skjelettene*? Tror de de vil synes boka er skummel, spennende, trist, morsom eller rar?

Vis fram boka og la elevene studere forsiden. Ha en samtale med elevene med utgangspunkt i forsiden. Still spørsmål som for eksempel: -Hvem av jentene på bildet er Samira? -Hvem er de andre på bildet? -Hvordan har de det? -Hva foregår på bildet? Hva tror elevene boka handler om nå? Har de endret oppfatning?

Forklar begreper du vurderer som ukjente eller vanskelige for elevene. I denne boka kan det dreie seg om ord som: *skjelett, hodeskalle, knokkel, knokkelfingre og glassmanet*.

Underveis i lesingen:

La barna kommentere det som skjer på bildene og vær åpen for spørsmål. Stopp gjerne opp underveis og spør: -Hva tror dere kommer til å skje nå?

Etter lesingen:

Ha en samtale om barnas umiddelbare leseopplevelse. Har de samme oppfatning av boka nå som før dere leste, eller har den endret seg? Hvilken stemning synes elevene var dominerende i boka? Var den mest skummel, spennende, trist, morsom eller rar?

Snakk om innholdet i boka. Hva handlet denne boka om? Hva var det som skjedde? Ha deretter en samtale i klassen med utgangspunkt i spørsmål som:

-Hva synes dere om personene i boka? Samira? Frida? Hva synes dere om læreren? Moren til Samira? Liker dere dem? Hvorfor/hvorfor ikke?

-Er det riktig av læreren å fortelle barna at de har skjelett? Hvorfor/hvorfor ikke?

-Moren til Samira sier at hun godt kan fjerne skjelettet til Samira. Kan en mor si noe sånt? Hvorfor/hvorfor ikke?

-Liker du boka? Hvorfor/hvorfor ikke?

Aktivitet:

Tegne/klippe/lime

Lag et bevegelig skjelett

Dere trenger: Skjelett-mal, hvit kartong, splittbinders (8 til hver elev), blyant/sort fargeblyant, og saks. Du finner en skjelett-mal her:

<http://leseskogen.no/klasseaktiviteter/skjelett-mal/>

Det kan være lurt om læreren lager et skjelett på forhånd og viser fram til elevene. Vis dem hvordan bein, armer og føtter er festet, og hvordan du har tegnet på skjelettet for å få det til å se ekte ut.

-Klipp ut noen eksemplarer av malen. Del ut en passe stor kartongbit og splittbinders til hver elev, og la elevene bruke malen og tegne opp hvert sitt skjelett på kartongen.

Elevene fyller ut skjelettet med bein, knokler, øyehuler og tenner ved hjelp av en blyant eller en mørk fargeblyant.

-Deretter klipper de ut armer, bein, føtter og kropp. Mange elever vil trenge hjelp til å stikke ut hull til splittbindersene.

-Demonstrer for elevene hvordan leddene i skjelettet skal festes. La elevene prøve selv før du hjelper dem som ikke får det til.

-Skjelettene kan henges opp med tråd i taket, eller dere kan lage en flott skjelettutstilling på veggen i klasserommet.